18 en dan?

Bouwen aan een financiële leerlijn

Financiële geletterdheid, educatie en samenhangende ontwikkeling

Docentendag Wijzer in Geldzaken
5 oktober 2026

Wat betekent geld voor jou?

Financiële blauwdruk

Jongeren komen niet blanco de les binnen.

Wat zie je thuis?

Hoe wordt er over geld gesproken?

Is er ruimte om fouten te maken?

Die ervaringen nemen jongeren mee wanneer ze later zelf financiële keuzes moeten maken.

Vanaf 18 jaar moet je ineens zelf:

- zorgverzekering afsluiten
- studiefinanciering regelen
- toeslagen begrijpen
- boetes op tijd betalen
- contracten afsluiten

Financieel volwassen
≠
financieel redzaam

De onderwijsvraag: wat moet daarvoor eerder al opgebouwd zijn?

Wat is financiële educatie?

Onderwijs dat financiële geletterdheid doelgericht ontwikkelt.

K — Kennis en begrip

Wat weet en begrijp ik?

Inhoudelijke kennis over geld, financiële producten, regels en gevolgen.

V — Vaardigheden

Wat kan ik doen?

Financiële handelingen kunnen uitvoeren, zoals plannen, rekenen, controleren, vergelijken en regelen.

H — Houding

Wat vind ik belangrijk?

Waarden, normen en motivatie die invloed hebben op financiële keuzes.

SE — Geloof in eigen kunnen (self-efficacy)

Denk ik dat ik dit kan?

Vertrouwen hebben dat ik financiële taken zelfstandig of met hulp kan uitvoeren.

Eén thema, vier soorten leerdoelen

Situatie: een leerling wil iets kopen omdat vrienden het hebben, omdat het in de aanbieding lijkt of omdat het status geeft.

K Kennis en begrip

Wat weet en begrijp ik?

- weet hoe reclame, influencers, FOMO en groepsdruk keuzes beïnvloeden
- begrijpt het verschil tussen needs en wants
- weet dat achteraf betalen of abonnementen verplichtingen geven

V Vaardigheden

Wat kan ik doen?

- prijs, voorwaarden en totaalbedrag controleren
- saldo checken en kijken of de aankoop binnen het budget past
- needs en wants afwegen: heb ik dit nodig of wil ik het graag?

H Houding

Wat vind ik belangrijk?

- eerst nadenken voordat ik koop
- veiligheid belangrijker vinden dan snelle winst
- niet kopen alleen voor status of om erbij te horen

SE Geloof in eigen kunnen

Denk ik dat ik dit kan?

- vertrouwen hebben dat ik verleiding kan weerstaan
- durven stoppen, wachten of nee zeggen
- hulp vragen als kosten, voorwaarden of risico's onduidelijk zijn

Weten is nog niet doen

Gedrag ontstaat uit persoon én situatie.

PERSOON
kennis / vaardigheden
impulscontrole

×

SITUATIE
vrienden / gemak
verleiding / stress

=

GEDRAG
wat gebeurt er echt?

Een leerling kan weten dat achteraf betalen risico's heeft, en tóch klikken als het één druk op de knop is.

Wat is jouw Latte Factor?

Wat is jouw Red Bull Factor?

Een herkenbaar voorbeeld, maar géén moraliserend verhaal.

Kleine terugkerende uitgaven worden zichtbaar → **Wat doet dit met je budget op korte én langere termijn?** → **Keuzevaardigheid én contextbewustzijn**

Financiële problemen los je niet op met “koop minder koffie”.
Goede financiële educatie gaat ook over rondkomen, sociale druk en ongelijke startposities.

Weloverwogen financiële beslissingen nemen betekent ook kunnen uitleggen waarom een keuze passend, veilig en haalbaar is in die situatie.

In Amsterdam bouwen we aan iets groters

Niet nóg een losse geldles, maar samenhang door de schoolloopbaan.

Een gezamenlijke basis
Wat willen we dat jongeren leren?

Een doorgaande ontwikkeling
Wat hoort eerder, wat later?

Ruimte voor scholen
Hoe past dit in eigen praktijk?

Het concept-leerdoelenkader is hiervoor de inhoudelijke basis.

Het concept-leerdoelenkader

Dit kader gebruiken we vandaag als ontwerp- en toetsbril.

WAT
inhoudsgebieden en leerdoelen

DIMENSIES
Kennis, Vaardigheden
Houding, Self-efficacy

OPBOUW
onderbouw → bovenbouw
richting 18 jaar

Vandaag vragen we: klopt de inhoud, is het bruikbaar en helpt het om ontwikkeling zichtbaar te maken?

Een leerlijn is méér dan onderwerpen verdelen

Andere onderwerpen per jaar maken nog geen ontwikkeling.

NIET ALLEEN DIT

Leerjaar 1: sparen
Leerjaar 2: budgetteren
Leerjaar 3: schulden
Bovenbouw: 18+

Andere onderwerpen ≠ automatisch een leerlijn

MAAR DIT

Herkennen
↓
Begrijpen
↓
Toepassen
↓
Afwegen
↓
Zelfstandig handelen én hulp organiseren

Steeds complexer, zelfstandiger, realistischer

Wanneer is iets een doorgaande leerlijn?

Progressie is meer dan doelen verdelen over leerjaren.

Aspect	Beginnend	Verder ontwikkeld	Richting 18 jaar
Complexiteit	eenvoudige situatie	meerdere factoren	Compexe situatie
Zelfstandigheid	met steun	Zelf toepassen	handelen + hulp inschakelen
Afwegen	herkennen	vergelijken	korte/lange termijn onderbouwen

Praktijkcasus: Thema WIJ: geldzaken organiseren

Van huishouden herkennen naar samen keuzes maken en grip houden op geld.

Een pilotschool werkt financiële educatie uit via drie ontwikkelstappen:

Wat verandert hier in complexiteit, zelfstandigheid en weerbaarheid?

Casus: veilig betalen binnen Thema WIJ

Drie ontwikkelstappen.

Onderbouw
samen controleren

pinpas/pincode zorgvuldig gebruiken
betaling samen checken
hulp vragen

→

Middenbouw
zelf beoordelen

betaalverzoek checken
betaalbewijs lezen
stoppen bij twijfel

→

Bovenbouw
zelf handelen

phishing/nepwebshop /fraude herkennen
/veiligheid boven snelheid
hulp organiseren

Waar wordt de leerling zelfstandiger?
Waar zou jij een tussenstap toevoegen?

Wat weten we over wat werkt?

Gebruik dit straks als ontwerpbril. De whitepaper zit in de goodiebag.

Holistisch
kennis + vaardigheden + houding + SE

Leren door te doen
ervaren, oefenen en reflecteren

Toekomstgericht
doelen stellen en vooruitdenken

Praten over geld
in de klas en thuis

Gedragsinzichten
gewoontegedrag, FOMO, kuddegedrag

Nu jullie: kies, ontwerp en plaats

1 KIES

een leerdoel uit het kader
dat past bij jouw leerlingen

2 ONTWERP

een concrete activiteit
voor jouw lespraktijk

3 PLAATS

de activiteit in de leerlijn:
wat ervoor, wat erna?

Na afloop heeft iedere groep:

- 1 gekozen leerdoel
- 1 concrete onderwijsactiviteit
- 1 plek in de leerlijn
- 1 signaal voor het kader

Stap 1: Kies een leerdoel uit het kader

Kies iets waarvan je denkt:

“Hier wil ik mee aan de slag.”

- past bij mijn leerlingen
- past bij mijn vak, mentoruur of project
- past bij een financieel thema dat speelt

Mogelijke thema’s

- online kopen & status
- veilig betalen
- budgetteren
- 18+ regelen
- sparen / lenen
- achteraf betalen
- fraude & phishing
- geld en groepsdruk

Schrijf op: welk leerdoel kies je en waarom past dit bij jouw leerlingen?

Stap 2 : Maak het concreet voor jouw lespraktijk

Vertaal het gekozen leerdoel naar een activiteit die je echt kunt gebruiken.

WAT

leerdoel

Wat wil je dat leerlingen beter weten, kunnen, belangrijk vinden of durven?

HOE

leerlingactiviteit

Wat gaan leerlingen doen, oefenen of bespreken?

WAARMEE

casus / materiaal

Welke situatie, opdracht, bron of werkvorm gebruik je?

ZICHTBAAR

bewijs zonder toets

Waaraan merk je dat leerlingen een stap hebben gezet?

Gebruik minimaal één principe uit “Wat werkt?”: doen & reflecteren · praten over geld · toekomstgericht · gedragsinzichten

Stap 3: Plaats je activiteit in de leerlijn

Zoom uit: wat komt ervoor, wat gebeurt nu, en wat volgt daarna?

EERDER

Wat moeten leerlingen al kennen of kunnen?

herkennen · begrijpen
met steun oefenen

→

JOUW ACTIVITEIT

Welke ontwikkelstap zet je nu?

toepassen · bespreken
keuzes onderbouwen

→

LATER

Wat is een logische volgende stap?

zelfstandiger handelen
hulp organiseren · richting
18

Kleine toets op het leerdoelenkader

Klopt het leerdoel? Staat het op de goede plek? Mist er iets? Is de formulering bruikbaar voor docenten?

Gallery walk: kijken, aanscherpen en oogsten

Wat nemen jullie mee, en wat leert dit ons over het kader?

Dit werkt / dit neem ik mee

Vraagteken / ontbreekt / te vroeg of te laat

Slotzinnen:

Morgen kan ik…
Voor onze school moeten we…
Voor het leerdoelenkader is belangrijk dat…

18 en dan?

Dank jullie wel